Adam Smith'in söyledikleri ve söylemedikleri

Fotoğraf: K. Mitch Hodge/Unsplash

Adam Smith fikirleri ve eserleri indirgemeye en fazla maruz kalan düşünürlerden biridir.

Fikirleri, *"Ulusların Zenginliği"* adlı iki ciltten oluşan kitabından bir veya iki cümleyle özetlenmiştir.

Ulusların Zenginliği kitabından 17 yıl önce 1759'da yayınlanan *"Ahlaki Duygular Teorisi"* adlı diğer kitabına ise nadiren atıfta bulunulur.

Buna ek olarak, modern kapitalizmin başlangıcında onun katkıları tarihsel bağlamından çıkarılıp tarihsel mutlakiyetçiliğe göre eleştirilmiştir.

Smith, dünyanın tanıdığı ilk iktisatçı, mantık ve estetikle ilgilenen bir tarihçi ve ahlak filozofudur.

DAHA FAZLA OKU

Ekonomist Albert Edwards: Kapitalizmin sonu yakın

Marx hayatını vahşi kapitalizmle savaşarak geçirdi

Aydınlanma neyi kapsamıyor?

Özellikle *"Ahlaki Duygular Teorisi"* kitabının sosyal bütünleşmeden söz ettiği ilk iki bölümünü adadığı insani *"sempati"* ile ilgilenmiştir.

Adam Smith, tüm insanların bencil olduğuna ve her zaman da öyle olduklarına, daha az vermek karşılığında daha fazlasını almayı istediklerine inanmıyordu.

Kapitalizmin geleceğine dair büyük umutlar beslediği doğru, ancak insanların düzgün bir yaşam, eğitim ve güzel şehirlerde yaşamak gibi *"daha yüksek"* ihtiyaçlarının olduğunun da farkındaydı.

Her zaman kâr ile insanların ilerlemesini, koşullarını iyileştirmeyi ya da zenginleri başkalarına karşı daha iyi davranışlara itmeyi uzlaştırma endişesi içinde oldu.

Bu nedenle Hristiyanlığın, zenginlerin suçluluk duygusunun onları iyilik yapmaya ittiği düşüncesi onu ikna etmedi, çünkü onların suçluluk duygusuyla hareket etmeyen soğuk kalpleri olduğunu düşünüyordu.

Ama aynı zamanda zenginleri kaçırdıkları için yüksek vergilerin de çözüm olduğuna inanmıyordu.

Bu, daha sonra neo-liberallerin *"başarılı olanın başarısı"* için bir ceza olarak gördükleri vergilendirmeye kesinlikle karşı olduğu anlamına gelmez.

Smith'e göre vergi, devletin ekonomideki ağırlığını artıran bir giriş kapısı olmamak şartıyla, piyasanın yoksullara karşı adaletsizliğini, ulus zenginliğinin oluşumunu zayıflatan zenginliğin belirli kişilerde yoğunlaşmasını sınırlar.

Garip ve belki de naif önerisiyse, zenginler için paranın statü ve prestijden daha az önemli olduğu, açgözlü oldukları için değil, daha çok saygı görmek ve kendilerine hayran olunması amacıyla para biriktirdikleridir.

Bu nedenle devlet, onların bu kibir ve gururlarını anlamalı ve halka faydalı işler yapmaları karşılığında onlara itibar ve prestij kazandırmalı, *"kibri doğru hedeflere"* yönlendirmelidir.

Gerçek şu ki, *"Ulusların Zenginliği"*, Aydınlanmanın sosyal düşüncesinde doruk noktasıdır.

18'inci yüzyılın ortalarında İngiltere'de zenginlik katlanarak artmıştı ve Smith, bu olguyu açıklarken ve daha fazla zenginleşmeye teşvik ederken, fizikte yararlılığı kanıtlanmış olan *"bilimsel"* yöntemi topluma uygulamaya çalıştı.

Yazması 20 yıldan fazla süren *"Ulusların Zenginliği"* ise bir anlamda modern iş bölümünün kutlamasıdır.

Bu model sayesinde bir kişinin 1 günde tamamladığı iş, pek çok evrelere bölünüp, uzmanlaştırıldığında daha kârlı hale geliyordu.

Bilhassa işbölümü ile üretim aşaması 18 ayrı sürece ayrılan toplu iğne üretimi, Smith'in en yaygın ve tekrarladığı örnekti.

Önceden, toplu iğneye ihtiyacı olanlar, hünerli ve becerikli olduğu şüphesiz, ancak üretimi yavaş olan ve bu nedenle günde sadece birkaç tane iğne yapabilen aile zanaatkarına gitmek zorundaydılar.

Sonuç olarak, toplu iğnenin fiyatı kaçınılmaz olarak yükseliyor ve piyasada hep iğne eksikliği yaşanıyordu.

Bu ilkeyi diğer ürünlere de uygularsak, zanaatkar üretim tarzının işbölümüne ve uzmanlaşmaya dayalı genişletilmiş ve rasyonel kapitalist üretimle kıyaslandığında etkisiz kaldığı sonucuna varırız.

İşbölümü, emeği daha verimli, dolayısıyla üretken hale getirerek, toplumun zenginliğini artırır ve bu da insanların mutluluğunu daha üst düzeylere çıkarır, çünkü sefaletin ve kıtlığın bulunduğu yerde mutlu olmak zordur.

Ancak işbölümünü engelleyen ve pazarın genişlemesini aksatan iki şey vardır; birincisi, doğaya boyun eğdirip ehlileştirerek, mesafeleri kısaltarak üstesinden gelinebilecek doğal nedenlerdir.

İkincisi piyasayı küçülterek işbölümünü sınırlayan hükümet müdahaleleridir. Bu nedenle tekellerden ve koruyucu vergilerden kaçınılmalı, hükümetler piyasaları kendi başlarına bırakmaya zorlanmalıdır.

"Bırakın geçsin" politikası izlenirse sonuç, en iyi mal ve hizmetler üreten arz ve talep arasında doğal bir denge olacaktır. Smith buna *"piyasanın görünmez eli"* der.

Ancak bu dönüşümler, Smith'in görmezden gelmediği devasa toplumsal sorunları da gündeme getiriyor.

Smith'in 18'inci yüzyılın ortalarında, kendisinden sonraki kapitalizm eleştirmenlerinin artık sahip oldukları verilere sahip olmadığına da dikkat çekilmeli.

Dahası misyonu, içinde kapitalizmin olumsuzluklarının çoğunun taşıyan dağılımı değil, modern kapitalist üretimi vurgulamaktı.

Fotoğraflarla dünyadan haberler Hepsini göster 30

Ona göre işbölümünün kötü etkilerinden biri, tekrarlanan bir işte ustalaşan işçilerin aptallaşmalarıdır.

Daha sonra Marx onları makinelere benzettiğinde buna yakın bir şeyi kastediyordu.

Böyle bir aptallaşmaya karşılık Smith eğitimin öneminin, daha yüksek ücretin, açlıktan ölmemeleri için fazla serveti en zayıflara yardım etmek için kullanmanın altını çizer.

Gerçek şu ki, modern bir ekonomiye geçişin hem olumlu hem de olumsuz etkileri sayılamaz.

Modern ekonomi özellikle eski zanaatkarların işsiz kalması nedeniyle işsizliğin boyutunu büyütse de, kalıcı ve fazla istihdam kaynağı oluşturdu.

Bu, işbölümü ekonomisine geçişi izleyen ilk birkaç nesil için muazzam zorluklar ve adaletsizliklerle birlikte zenginlik de yarattı.

Ek olarak, makineler çağı, kas gücünü önemsizleştirdiğinden, kadınlar ile erkeklerin iş kapasitelerini ve alanlarını yakınlaştırdı, bu da kadınların statüsünü ve konumunu iyileştirdi.

Smith, Marksizm'den önce, endüstriyel ekonominin gelişiminin, toplumun çatışan sınıflara bölünmesinin yanı sıra, zenginlik ve iş türüne dayalı bir sosyal hiyerarşi anlamına geldiğini görmüştü.

Ama tam da burada, paradoksal bir şekilde, *"Marksist"* Smith belki de en büyük hatasını yaptı; işverenler arasında, ücretleri asgari düzeyde tutmaya yönelik gizli anlaşmalar olduğunu düşündü.

Sayılarının az olması, onları birleştiren yakın sosyal ilişkiler ve hükümetle güçlü bağları da bunu kolaylaştırıyordu.

Ne var ki daha sonra ve neoliberalizmin ortaya çıkmasından önce, büyük miktarda üretimin elden çıkarılmasını sağlayacak büyük bir tüketim gerektirdiği ortaya çıktı; üretilen bu büyük miktarlardaki malları tüketmekten başka ne yapılabilirdi ki?

Bu anlamda, Amerikalı Henry Ford ve İtalyan Giovanni Anelli gibi 20'nci yüzyıl kapitalistleri, Smith'in işverenlerin ücretleri düşük tutmaya çalıştıkları fikriyle çelişerek işçilerin satın alma gücünü artırdılar.

Ücretleri düşük tutmanın kapitalizmin değişmez bir özelliği olmadığını kanıtladılar.

Adam Smith, ekonomi bilimini kurdu ve kapitalizmi yok etmek isteyen Marx kadar onu kendisinden kurtarmak isteyen Keynes'i de etkiledi.

Öznel ve nesnel eksikliklerine rağmen, ekonomiye ve onunla birlikte topluma el koyan *"solcu"* teoriler ile liberalizminden ayrılan *"sağcı"* neo-liberalizmin çok ilerisinde olduğunu söylemek abartı olmaz.

***Bu makalede yer alan fikirler yazara aittir ve Independent Türkçe'nin editöryal politikasını yansıtmayabilir.**

Independent Türkçe için çeviren: Asasmedia

Şarku'l Avsat